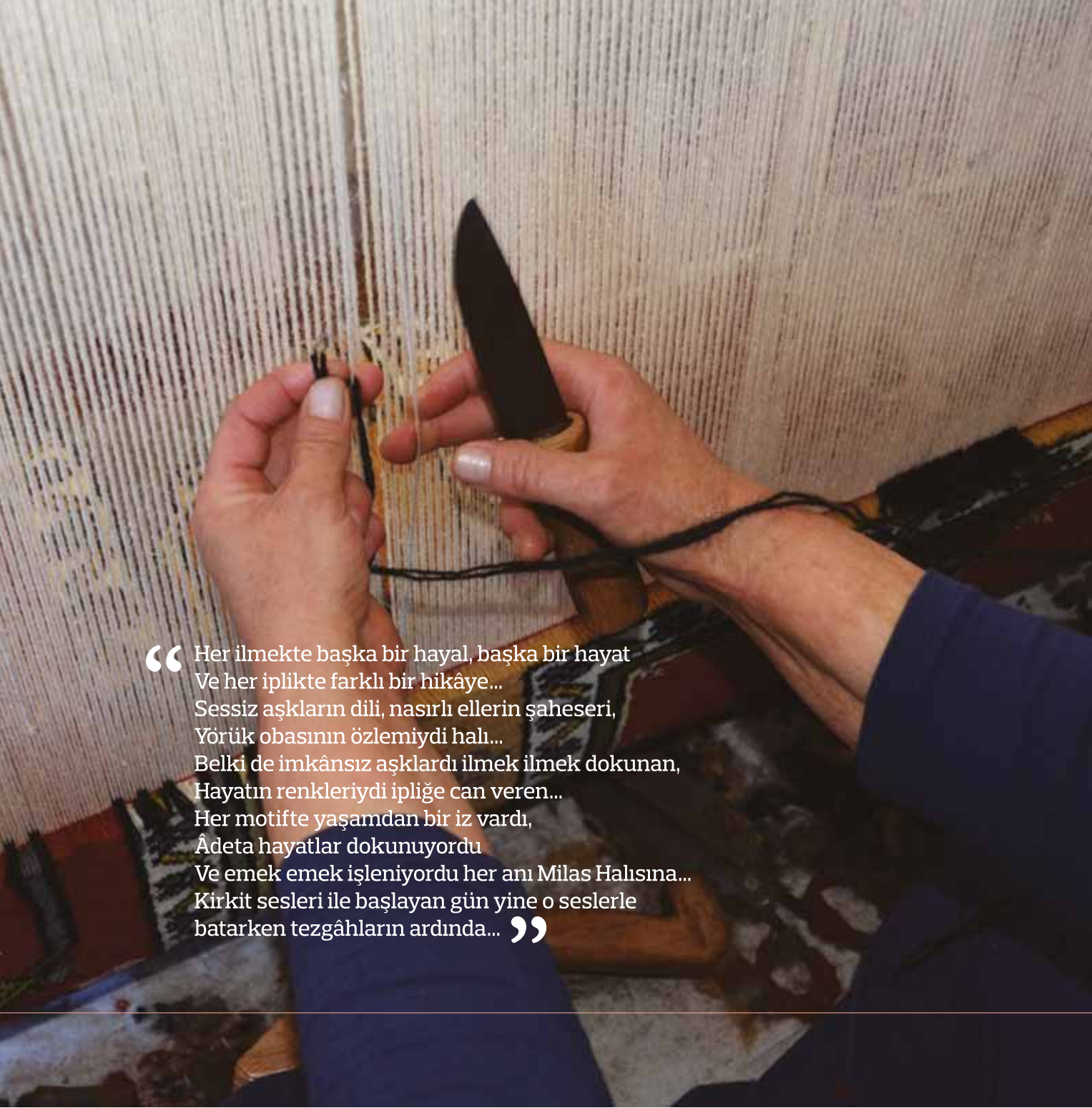

Milas Halısı

"Gönüllerinize serilen hazine"

“ Her ilmekte başka bir hayal, başka bir hayat
Ve her iplikte farklı bir hikâye...
Sessiz aşkların dili, nasırlı ellerin şaheseri,
Yörüük obasının özlemiydi halı...
Belki de imkânsız aşklardı ilmek ilmek dokunan,
Hayatın renkleriydi ipliğe can veren...
Her motifte yaşamdan bir iz vardı,
Âdeta hayatlar dokunuyordu
Ve emek emek işleniyordu her anı Milas Halısına...
Kirkit sesleri ile başlayan gün yine o seslerle
batarken tezgâhların ardında... ”

Milas Halısı

"Gönüllerinize serilen hazine"

■ Milas Halısı	03
■ Geçmişle Milas Halısı	04
■ Renk renk Milas Halıları	07
■ Milas Halısının teknik özellikleri	09
■ Geçmişten günümüze Milas Halısı	15

Günler gecelerce tezgâhlarda yöre kadınlarının ilmek ilmek dokuduğu, her bir düğümüne nice hayali nice umudu ilıstirdiği; genç kızların çeyizlerinin süsü olan, kendine özgü özellikler taşıyan bu hahlar geçmişten bugüne varlığını sürdürmektedir.

Milas Halısı

Türkiye'nin güneybatısından dünyaya açılan penceredir Muğla. M.Ö. 3000'lere kadar uzanan tarihi boyunca nice medeniyete ev sahipliği yapmış bu kent, dünya markası haline gelmiş turizminin yanında; zengin ve bereketli toprakları, doğal güzellikleri, tarihi dokusu ve keşfedilmeyi bekleyen kendine özgü kültürü ile bugün de gözleri kamaştırmaktadır.

Muğla'nın ikinci büyük yerleşim yeri olan Milas; Karia, Bizans, Selçuklu, Menteşe Beyliği ve Osmanlı uygarlıklarını yaşatmış olan 3 bin yıllık bir kültür birikiminin izlerini taşır. Anadolu'nun en eski yerleşim bölgelerinden biri olan bu topraklar, Yörük ve Türkmen boylarının Anadolu'ya göçleri ile daha da zenginleşmiş; nice adet, gelenek, göreneği; maddi ve manevi kültür değerlerini barındırır hale gelmiştir. İşte bu değerlerden sadece biridir ülkemizin dünyaca ünlü el sanatlarından olan tescilli Milas Halıları.

Günler gecelerce tezgâhlarda yöre kadınlarının ilmek ilmek dokuduğu, her bir düğümüne nice hayali nice umudu ilıştirdiği; genç kızların çeyizlerinin süsü olan, kendine özgü özellikler taşıyan bu halılar geçmişten bugüne varlığını sürdürmektedir.

Muğla – Milas, 18.yüzyıl

Muğla – Milas halısı,18.yüzyıl
İlmeç:20×28 dm,Ebat:120×170 cm
Bulunduğu yer::Vakıflar Halı ve Kilim Deposu, Ankara

Halının zemininde elibelinde motifleri kullanılmıştır. Yıldız ve göz motifleri de aralarında kullanılmıştır. Ana tanrıça kültüründen bu yana elibelinde motifi doğurganlığın dışı sembolüdür. Evliliği ve Cennet bahçesini sembolize eden gül motifleri kenarlarda kullanılmıştır. Yıldız motifleri mutluluğu simgelemektedir. Doğurganlık, mutluluk ve evliliğe olan arzu göz motifleri ile nazara karşı korunmaktadır.

"Gömüllerimize serilen hazine"

Geçmişiyile Milas Halısı

Bilinir ki, Anadolu'nun en eski değerlerindendir dokumacılık. Bu kadar köklü bir geçmişi olan dokumacılığın hangi zamana dayandığının bilinmesi güçtür aslında. Ancak dokumacılığın Muğla ve çevresinde 16. yüzyılda seccade halıların dokunması ile başladığı, Milas'ta ise 17. yüzyıl sonlarından itibaren geliştiği söylenir. Bu gelişim, sonraki yüzyıllarda da devam etmiş ve dokumacılık Anadolu'da olduğu gibi, Milas'ta da korunması ve yaşatılması gereken bir değer haline gelmiştir.

18. ve 19. yüzyıla ait Milas Halılarının genelde seccade halılar olduğu söylenir. Seccade halılar, Anadolu halı sanatının önemli bir bölümünü oluşturur. Üzerinde namaz kılınan bu küçük halılar hem motif hem de boyutları ile diğer halılardan kolaylıkla ayırt edilir. Milas Halılarının ilk önemli örnekleri kabul edilen Milas seccadeleri, mihrap biçimleri ve yüzeylerini süsleyen motifleri ile bölge için karakteristik özellik taşıyor.

Batı Anadolu bölgesinde halıcılık, 1860 yıllarına kadar Türk tüccarlar tarafından köylülere sipariş üzerine yaptırılırken özellikle 20. yüzyıl başlarında Şark Halı Kumpanyasının ("The Oriental Carpet Manufactures") kurulması ile İngilizler tarafından yaptırılmaya başlanmıştır. İngilizler, halı tekelini ellerine geçirmelerine rağmen, talepteki hızlı artışı karşılamak için üretimlerini diğer dokuma merkezlerine doğru genişletmişlerdir. İngilizlerin yıllardır halı dokumacılığının yapıldığı Milas ile buluşması da işte bu yolla olmuştur. Yeni bir kültür ile harmanlanan Milas halılarında Avrupa'dan getirilen boyalar kullanılmış, halı desenlerinde tamamen bitkisel motiflere yer verilmiş ve halıların ortasına büyük bir göbek yerleştirmeye başlanmıştır. Böylelikle klasik Milas Halılarının yanında Karacahisar Göbeklisi ve Karaova göbekli halıları gibi yeni türler ortaya çıkmıştır. O dönem Milas Halılarının Anadolu'da dokunan diğer halıların motiflerinden izler taşıdığı da aşikârdır. Buradan anlaşıldığı üzere, Milas Halıları motiflerinde İngiliz etkisinin yanında Anadolu esintileri de görmeye başlanmıştır. Kim bilir, belki de Milas Halılarının bu derece zengin kompozisyon ve desen çeşitlerine sahip olmasında bu etkileşim rol oynamıştır.

Muğla Müzesi Sabiha Tahire Evkuran'ın 1940-45 yılları arasında kullandığı dokuma tezgahı.

Renk renk Milas Halıları

Bir rivayete göre, o vakitlerde Bodrum Karaova'da dokunan halılar, Bodrum'dan çok Milas'ta satıldığından, kaynaklara Milas Halıları olarak geçmiştir. Diğer bir rivayet de der ki, Karaova Tipi Milas Halısı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında adalar yoluyla Kırım'dan gelen ve Karaova'ya yerleşen göçmenlerce dokunmuştur. Başka bir hikâyede de, Milas Halısı türlerinden biri olan Ada Milas Halısı anlatılır. Denir ki, Rodos Adası'ndan sürgün gelen bir Türk, Karaova'da bir halı dokutmak ister. Halı dokuyucusuna içinde keklük izi, çiçekler, deniz, deniz hayvanları ve ada motifleri olsun der. Ve böylelikle ne zaman dönüşse motifler Rodos'tan gelen Türk'ün isteğine o zaman ki halı Ada Milas Halısı adını alır. Daha sonraları ise şeklen bozulan bu halılarda zemin tek bir göbekte süslenmiş ve artık onlara Ada Milas Piçi denilmiştir. Bir diğer Milas Halısının ise Cıngılı Cafer adını almasının sebebi ilk kez Cafer adında biri tarafından geliştirilmesidir.

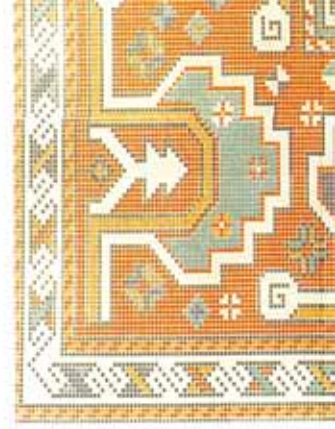
Başka bir hikâyenin de başrolünü Yılanlı Milas alır, zeminindeki yılan motifleriyle. Söylenen o ki, yıllar boyunca çocuğu olmayan bir kadının sonunda bir çocuğu olmuştur. Bu kadın, halısını dokurken, bir yılan sokarak öldürmüştür bebeğini. Yılandan öcünü almak istercesine dokuduğu halıya işlemiştir yılanın motifini ve yasla dokuduğu halının üzerindeki yılanı tepeleyerek unutmaya çalışmıştır acısını.

Daha nice hikâyeler vardır elbet Gemici Suyu (Gem Suyu), Bozalan-Ladik, Karacahisar Göbeklisi, Şişeli, Kabuksuz, Caferli Halı gibi diğer Milas Halılarının isimlerinin nereden geldiğine dair.

Milas Halıları kompozisyon çeşitlerine göre; zemini yalnız bordürlerden oluşan halılar, mihraplı, göbekli ve farklı desenlerde barok tarzı Milas Halıları şeklinde ayrılır. Desenleri ve dokundukları yerlere göre değişik isimlerle anılan her bir halının anlatılagelen farklı bir hikayesi vardır.

Milas Halısının teknik özellikleri

Milas halısı yüne yün olarak çift düğüm tekniğiyle yüzyıllardır var olan kirkitli bir dokuma türüdür. Köylüler Milas halılarında kendi besledikleri koyunlardan elde ettikleri yünü kullanırlar. Yapağı olarak adlandırılan yün, çrpıldıktan sonra "kırmen" adı verilen iğ vasıtası ile iplik haline getirilir ve aynı aletle bu iplere çift büküm yapılır. Elde eğrilmiş bu iplerden tezgâha dik gerilenlerine "eriş", yan atılanlarına "argeç", düğüm ipine ise "ilme" adı verilir. Milaslılar halı dokuma tezgâhına ise "ıstar" derler. 20. yüzyılın ortalarına kadar ağaçtan imal edilen yarı yatık tezgâhlar kullanılırken günümüzde yaygın olarak kullanılan ahşap ve demirden yapılmış tezgâhlardır. Tezgâhın ayakta durmasını sağlayan ağaçlara "dikme", bu ağaçların oturduğu zemine "takoz" adı verilmektedir. Dokuma sırasında "tokmak" adı verilen kirkit ve ipleri

kesmek için bıçak kullanılır. Dokumadaki düğüm tekniği ise Türk düğüm tekniği Gördes'tir.

Desene "model" diyen halı dokuyucuları, bu modelleri ezbere ya da önceden dokunmuş halılara bakarak dokurlar. Bozalan köyü dokumacılarına göre bunun nedeni yıllardır halı dokuyor olmalarıdır. "Aynı desenleri tekrar tekrar o kadar çok dokuduk ki artık modelleri okumaya lüzum kalmadı" derler.

Bir halı birçok desenden oluşur. Halılara isimlerini veren de kimi zaman bu desenlerdir. Bir Milas Halısında dıştan içe doğru, "çentik, doğru, küçük su, büyük su, mihrap, göbek ve eğme" adları verilen bölümler bulunur. En dıştaki bir ters bir düz yerleştirilmiş üçgenlerle süslü, ince dar şeritlere "çentik", bunun iki yanını kuşatan ve desenler arasında geçişi sağlayan beyaz renkli ince

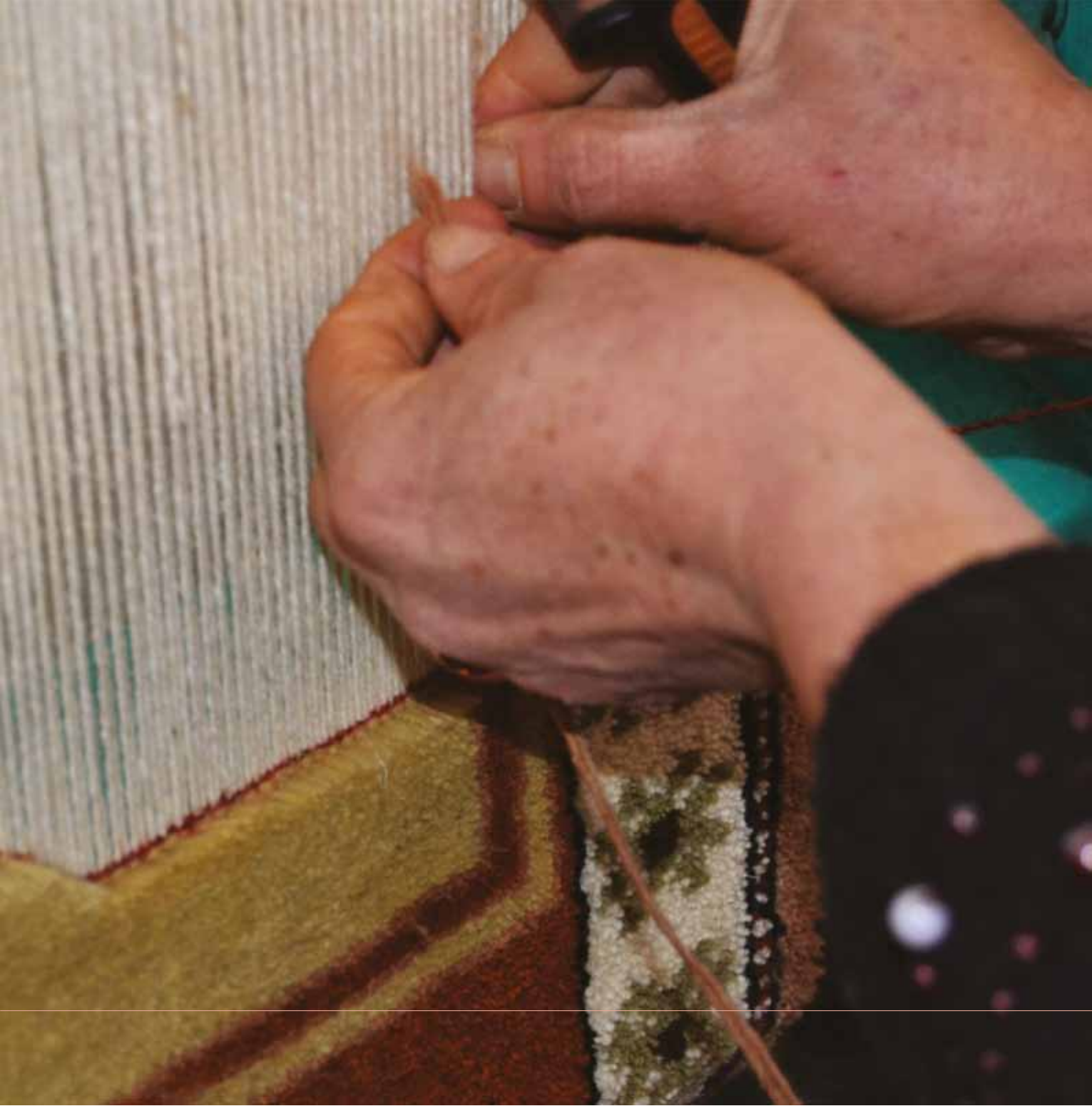

bordürlere "doğru", halının dört kıyısına konulan ve süslerden oluşan ilk geniş bordüre "küçük su", ikincisine "büyük su" adı verilir. Küçük su genellikle çiçeklerle, büyük su çiçek veya bitkisel desenlerle süslüdür. Daha içerde ise "mihrap" yer alır. Milas halılarında mihraplar tek veya çift yönlü olabilir. Milas Halısının tam ortasında göbek kısmı bulunur, ancak göbeksiz Milas Halısı örnekleri de mevcuttur. Halk arasında "eğme" adıyla bilinen köşe bölümünün ise çoğu örnekte yer almadığı görülür. Eğme bölümü, daha ziyade çift yönlü, mihraplı ve göbekli halılarda görülmektedir.

Yöreye özgü adlarla anılan yüzlerce motif Milas Halılarını süsler. Dış papuç, iç papuç, çentik, ala boncuk, köpek izi, göllü, eğmeli göllü, aynalı babuçlu eğmeli göllü, mihrap, Türk göllü, çılpak eğmeli, ladik lalesi, lale, akıllı gemici suyu, deli gemici suyu, su, su yolu cingilli cafer, uslu cafer, tabaka, anahtar, el, çocuk, parmak, göz, tarak, eli belinde, armutlu, bakla çiçeği, turunc, çam ağacı, basalak eğme, tavuk /kaz ayağı, köpek izi, elma çiçeği, karanfil, yengeç, memetler eğmesi, taş başı, patlıcan, yamuk testere, muska, yılan, hayat ağacı motifleri (yanış/yanış) Milas halısında kullanılan motiflerdendir.

Milas Halılarında; şeftali kırmızısı, çilek kırmızısı, mercan kırmızısı, kiremit kırmızısı, siyah, mor, kahverengi, sarı, beyaz, bordo, yeşil, sarı, , gri, ceviz yeşili, palamut rengi, çivit mavisi ve kiraz rengi gibi renkler de dâhil 26 renk kullanılır. Kırmızı, kahverengi ve sarı tonları Milas Halısının simge renkleri kabul edilir. Milas Halıları, yıllar yılı doğal boyacılık geleneği ile boyanan iplerle dokunmuştur. Peki, nedir bu doğal boyacılık ya da kökboyacılık geleneği? Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yetişen bitkilerin kaynatılması sonucu tabii boyalar elde edilir ve halıların ipleri bu boyalarla boyanır. Badem dalı ve hayat yaprağından "fıstık yeşili", palamut yaprağı ile pürenden "sarı", palamut yaprağı ve ceviz kabuğundan "kahverengi", enginar yaprağı veya nandeden "yeşil"; kökboyanın değişik malmemelerle yapılmasından da "kırmızı" elde edilir. Ayrıca kekik, kızılğaç kabuğu ve aspir gibi bitkilerden de doğal boyalar elde edildiği görülür. Geleneğin gizemi ile bezenmiş bu boyaların yüzyıllar geçtikçe haliya daha güzel bir görünüm ve parlaklık verdiği efsanelerdeki yerini korurken, atalardan evlatlara taşına gelen doğal boyacılık geleneği bugün sevdahlarının elinde vücut bulur ve kıymetini bilen alıcıların evlerine renk katar.

Milas'ın Bozalan, Karacahisar; Bodrum'un da Çömlekçi köyleri bu geleneğin muhafaza edildiği nadide yerlerdir.

Tezgâhlarının başında halılarını dokurken doğal boyacılık geleneğini anlatırlar Bozalan kadınları. Hemen her evde bir tezgâh ve her tezgâhta da Milas Halısı dokuyan kadınların olduğu bir köydür burası. Kendi eğirdikleri yünden beyaz ipi işaret ederken kadınlar, "Bu iplerin hepsi bunun gibi beyazdı işte. Biz onları boyadık da böyle renk renk oldular" derler. Sonra anlatırlar dağlardan topladıkları otları kazanlarda nasıl kaynattıklarını. Farklı renkleri elde edebilmek için belli su birikintilerinin olduğu yerlerden aldıkları özel bir çamuru renklendirici olarak kazana koyarlar, kazandaki bitki-çamur karışımını kaynatarak bir bitki suyu elde ederler, beyaz iplerini, elde ettikleri bu bitki suyunda çeşitli sürelerde bekleterek de farklı renk tonlarına ulaşırlar. Hatta ip çilesini bir hafta boyunca sadece çamur içinde bekleterek siyah rengi elde eder ve en sonunda doğanın kendilerine bahşettiği bu renkleri haliya can vermek için kullanırlar.

Doğal boyalarla boyanan iplerle dokunan bu halıların gerçekten de yıllarca solmadan kaldığına, Milas'taki halı çiftliğinde onlarca yıllık halıları görerek şahit olmak mümkün. Milas Halısı olarak adlandırılan halılar; Milas'ın Karacahisar, Ören, Kayaönü, Mezgit, Gürceğiz, Akçakaya, Bayır, Kırcağız, Dereköy, Kısırlar, Bahçeburun, Bozalan, İkiçköy, Yeniköy, Pınar ve Türkevleri köylerinde dokunmaktadır. Ayrıca, Bodrum'un bazı köylerinde de Milas Halısı dokunur.

“ Bir gün daha doğarken Milas'ın köylerinde
Dokunur nice anılar yükselen kırkıt seslerinde
İşlenir hayaller gün boyu genç kızların ellerinde
Gün batımında ertelenir yine umutlar ertesi güne. ”

Geçmişten günümüze Milas Halısı...

Zamanla, belki de zamana yenik düşercesine, Milas Halılarında da sorunlarla karşılaşmıştır. Ticari kaygılar, halı tüketicilerinin tercihleri ile çağdaş ve modern tasarıma adına yapılan değişiklikler sonucu dünya, orijinalinden uzaklaşmış Milas Halılarıyla tanışmıştır. Böylelikle Milas Halılarının her biri farklı ve kendine özgü renkleri, desenleri ve motifleri zamanla farklılaşmıştır. Milas Halısındaki bu farklılaşma halıların çağa ayak uydurmasını sağlamış mıdır bilinmez ama yıllar önceki geleneksel Milas Halısının değiştiği de aşikârdır. Yine de hala bazı yörelerde tarihin kendisine biçtiği rolü layıkıyla oynayan bu halılar bugün doğanın renkleri ile birleşen el emeği ve göz nurunun evlere taşınmasına aracılık etmektedir. Ama bilinir ki yüzyılların olgunluğuyla ortaya konan tasarımlar hem günümüz koşullarına uyacak kadar esnek hem de tarihi yüzünü kaybetmeyecek kadar güçlüdür. Milas Halısı diğer halılara benzemez, yaşamadan tarif etmenin güç olduğu bir his uyandırır insanda. Farklıdır el dokuması bir halıya dokunmak. İnsan, tezgâhın ardında yaşananları, o yaşananların ilmek ilmek halıya işlenişini ayaklarının altında hissederken bu büyüye kaptırır kendini. İşte o zaman anlaşılır Milas Halılarının ayakların altına serilmiş bir servet, görüp dokunanın ya da hikâyesini dinleyenin vazgeçemeyeceği türden bir değer olduğunu. Bir gün daha doğarken Milas'ın köylerinde Dokunur nice anılar yükselen kirkit seslerinde İşlenir hayaller gün boyu genç kızların ellerinde Gün batımında ertelenir yine umutlar ertesi güne

Bir gün daha doğarken Türkevleri köyünde, Leyla hanım kızları için başlar halısını dokumaya. "Yanımda birkaç kişi daha olsa çoktan biterdi ya, tek başıma ancak dokuyorum" der el emeği göz nuru çeyizlik halıyı gösterirken gururla. Bozalan kadınları ise geçinebilmek için dokurlar halılarını. "Eğer isterseniz sizi de bekleriz" derler "Milas Halısı dokutmaya". Siparişler gelir ve oturulur tezgahların başına sabah erken... Ve boşalır tezgahlar, kesilen tokmak sesleri günün bitişini haber verirken...

Teşekkür

Milas Kaymakamı Sayın M. Bahattin ATÇI'ya,

Muğla Üniversitesi Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksek Okulu Halıcılık ve Kilimcilik Program Başkanı Öğretim Görevlisi Berna SEVİNÇ'e,

Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Çalışanlarından Folklor Araştırmacısı Semra AKBULUT KAHVECİ'ye,

Ildız Halı Çiftliği'nde bizi misafir eden Erdoğan İLDİZ'a ve rehberliğini bizden esirgemeyen Çiftlik çalışanı Mustafa Bey'e,

Türkevleri ve Bozalan Köyü dokuyucularına katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı
Development Agency

GEKA

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı

EGS Park Kongre ve Kültür Merkezi 20085 Denizli

Tel: +90 258 371 88 44 Fax : +90 258 371 88 47

www.geka.org.tr

